

جرقه‌هایی در زمانه عسرت تئاتر

همایون علی‌آبادی

رشته مترونی که با عنوان دفتر نمایش‌های مذهبی تدوین و تولید شده، به دلیل عدم معرفی و نقد شایسته، جایگاه راستین و سزاوارش را نیافته است. حال آنکه از لابلای همین سه چهار دفتر می‌توان به ارزش‌های نمایشی بارز و چشمگیرشان نقب زد. یک نکته را از لوح خاطر نزدائیم که همه این متون، مذهبی به مفهوم درست و تئاتیک‌شان است و نه الفاظ فریبکارانه و گول‌زنک روشنفکرانه که با عنوان متون مذهب‌بی، علائق و مشرب و منهج غیر تئاتریشان را در همین قالب و با همین عنوان را در ظرفی به نام مذهب فرافکن کرده‌اند. کمی بیاندیشیم آیا نمایشنامه «هرا» و یا همین «هاقیل» از همتهای «روز واقعه» رقم‌زدن و «ققنوس» نوشتن و یا دست‌بالا که فرض کنیم از «دوازده رخ» کمتر دارند؟ گناه درام‌نویسان متعهدی چون نگرندگان و نگارندگان این متون تنها خفص جناح و غمض عین بوده و گرنه من به جرئت «هاقیل» را سرورگردنی برتر و بالاتر از «روز واقعه» می‌انگارم. آن یارکز و گشت سردار بلندی جرمش آن بود که اسرار هویدا می‌کرد. البته نک و نال‌های ناقدانه و نکث و نقص‌های این دفترها به جای خود محفوظ، اما آدمی باید از قله و اوج پرواز عقاب را بنگرد و نظاره کند. از این جا که بنگریم تداعی‌گر این، نکته است که دشمن طاووس آمد پراو. حلقه و حیطة روشنفکرنمایان چندان مستحکم است که احدی بر آن خلّیت ندارد. اینان، با شبکه‌های رایج تحت نام و نان‌شان حق‌محق را یک جا و یکپارچه بر حنجره‌های مجروح‌شان روانه می‌سازند، اما وقتی کاری مانند «هرا» و «هاقیل» را حتی با اعوجاج و تمجیح که می‌خوانند انگارانه انگار که حرکتی آن هم در جهت و سمت و سوی رویکردهایی آگاهانه به فضاها، مترونی و قصص مذهبی انجام شده که در تحلیل آخر باید حمایت‌شان کرد.

«هاقیل» در مقام مقایسه با دیگر دفترهای مذهبی، از یک نقطه نظر اندکی افت و افول دارد. مهمترین ضربه این کتاب از عدم بافت دراماتیک چندان که مخاطب را باشور درام

درآمیزد است. نکته دیگر زبان متن که نامنقح و کم و بیش پیش‌پافتاده است. برای نمونه به این برش از متن می‌نگریم:

«اما حکم خداوند به نافرمانی بندگانش عوض نخواهد شد. پس شما همچنان شاد باشید و از این پس به زندگی مشترک بیندیشیم. هر چیزی را نه برای خود که برای هم بخواهید. ما نیز دیگر شما دو تن را نه تک تک که زوج به حساب می‌آوریم [!]. از این پس نه فرزندان ما که میهمانان ما هستید. میهمانی که چون فرزندانمان عزیزید.

به فکر محل دیگر برای زندگی خود باشید. هر جایی جز این جا کنار یا روبروی این جا. به کمک هم کلبه‌ای خواهیم ساخت تا صدای خنده‌تان را جز خودتان دیگران نشوند.

روشن است که این گفت و گو به راهنمایی زندگی و مجلات خانوادگی بیشتر شبیه است تا متنی کلاسیک. یا تمام دیالوگ‌های ص ۵۳ که فی‌الواقع تسمه از کرده خواننده خواهند می‌کشد. بنگرید:

«هاییل: او استعدادهای خود را دارد من هم استعدادهای خودم را. کارهایی را که فقط او می‌تواند انجام دهد من نمی‌توانم، همچنان که کارهایی را که فقط از من می‌آید او نمی‌تواند. پس این برتری نیست قسط است...» تا آخر الی ماشاءالله. می‌بینید که گفتاری این همه پا در هوا و بدون مایه و ملاط و مناظ چگونه از زبان یک شخصیت دراماتیک که در متن نسبت به حصول آن تساهل شده فی‌الواقع بعید است. «رویهمرفته» «هاقیل» به طرحی کمرنگ از یک اتود مذهبی بیشتر می‌ماند تا کاری در حد «هرا». اما گفتم و مکرر می‌کنم که این‌ها فی‌الجمله نه خرده‌گیری و ایراد نیشغولی گرفتن که راهنمایی و از باب انتباه و به قصد قربت است. فضای کار خاصه در هنگام گفت و گوهای «هاییل» «قابیل» «اقلیما» «عازورا» پاره‌ای از لحظه‌ها تهی از حسّی تحبیب شده و نه زمینی و این جایی و اکنونی است.

علی موذنی یک نکته را نباید فراموش کند اینکه در هر حال درام‌نویس هر چه هم مقتدر و

آگاه، اما نیاز به شناخت ساختار و چهارچوب و اسکلت دراماتیک دارد. «هاقیل» مونوتون یا تک‌ساحتی است. اوج و حضیض و گره ندارد، اگرچه انصافاً باید لحظه تطهیر «هاییل» و گفت و گوهای دونفره «هاییل» و «قابیل» را ستود. اما این ارزش در تمامیت متن تسری ندارد. موذنی باید قصص قرآن و سایر ادعیه مذهبی را با منطق صحنه درآمیزد و صحنه هم برای خود اصولی و امّهاتی دارد که باید به آن گردن نهاد چرا که هدف از درام نویسی، بی‌هرگونه گمان و گمانه‌ای اجرای پر صحنه است و صحنه نهایت حرف و پیام همراه تئاتر است. و دریغا و اندوه‌ها و فسوسا! که این کارها در صحیفه دل و جان و لوح خاطر می‌مانند و به دلیل گمنامی هنرمندان انقلابی، مه‌چور و در سایه گرفته حسی چیزی یا علقه و علاقه‌ای را برمی‌انگیزند و دیگر هیچ. ما متن داریم. متون خوب و ناخوب که با اندکی جرح و تعدیل می‌توان بر صحنه‌شان آورد هم داریم. هرا و صدای پای موعود و حتی همین «هاقیل» که نیاز به بازنویسی و ویرایش دارد، نمونه‌هایش.

به اعتقاد من تنها ضعف یا بهتر بگویم دغدغه و هراس من همه از این است که این رشته متون کارها بر صحنه چگونه تجلی خواهند یافت؟ متون مطالعاتی همه به جای خود محفوظ، اما هیاهای از آنگاه که همین متون به سبب کمتر ملحوظ داشتن نکات صحنه‌ای به شکل غیر قابل اجرا مطرح شوند که البته این غمی نیست. کارگردانان و اصحاب تئاتر از این همه عزلت‌گزینی آن هم در ایام عسرت تئاتر دست بکشند و دریابند که جوانان اهل قلم تئاتر که از متن انقلاب اسلامی برکشیده و بالیده و روئیده‌اند با اندکی التفات و مهرآمیز نگرستن حرف‌هایی برای گفتن دارند.

سخنانی که دست کم ما را با کنیه و سکنیه مسائل مذهبی، قصص قرآن و مناسک و آئین‌های دین آشنا می‌کند. و گناه، همه از اصحاب اجرا است که با غمض عین خورشید را منکرند. اما، امروز سکه به نام تئاتری است و قهر و آشتی را تاریخ حاضر و ناظر به هیچ روی بر نمی‌تابد.

اولین دوره مسابقه سراسری نمایشنامه نویسی در ایران

به مناسبت روز جهانی تئاتر ۱۳۷۶

ماهنامه «سینما، تئاتر» برگزار می کند.

ماهنامه «سینما، تئاتر» در راستای اهداف علمی و آموزشی خود از تمام نمایشنامه نویسان ایرانی برای حضور در این همایش بزرگ دعوت به عمل می آورد. در اولین دوره این مسابقات هیچگونه محدودیتی از نظر تعداد آثار برای ارسال در مسابقه وجود ندارد.

شرایط شرکت در مسابقه:

- ۱- آثار چاپ شده و چاپ نشده و همینطور آثاری که اجرا شده اند و یا هنوز به مرحله اجرا نرسیده اند می توانند در این مسابقه شرکت کنند.
- ۲- آثار ارسالی در ۳ نسخه، یک روی کاغذ و حتی الامکان تایپ شده یا با خط خوش ارسال شود.
- ۳- کلیه نمایشنامه نویسان کشور می توانند آثار خود را حداکثر تا پایان دی ماه ۱۳۷۵ ارسال کنند.

جوایز مسابقه:

- نفر اول: تندیس زرین، دیپلم افتخار و جایزه نقدی به مبلغ ۵/۰۰۰/۰۰۰ ریال
نفر دوم: تندیس زرین - دیپلم افتخار و جایزه نقدی به مبلغ - ۴/۰۰۰/۰۰۰ ریال
نفر سوم: تندیس زرین، دیپلم افتخار و جایزه نقدی مبلغ - ۳/۰۰۰/۰۰۰ ریال
به نفرات چهارم تا دهم علاوه بر دیپلم افتخار جوایزی نیز اهدا خواهد شد.

- ✓ نفرات برگزیده طی مراسمی در روز جهانی تئاتر در فروردین ماه سال ۱۳۷۶ معرفی می شوند.
- ✓ آثار برگزیده توسط ماهنامه «سینما، تئاتر» منتشر می شوند و تمامی حق طبع و انتشار آن متعلق

به سینما، تئاتر است

- ✓ داوری مسابقه به عهده اساتید و نمایشنامه نویسان حرفه ای کشور خواهد بود.
- ✓ اطلاعات بیشتر و گزارش آغاز مراحل کار را در ماهنامه «سینما، تئاتر» بخوانید.
- ✓ ضمناً در شماره آینده ماهنامه اسامی داوران مسابقه اعلام خواهد شد.

نمایشنامه ها را به آدرس تهران - صندوق پستی شماره ۵۷۷۸ - ۱۴۱۵۵ ارسال نمایید.

فرم شرکت در اولین دوره مسابقه سراسری نمایشنامه نویسی در ایران به مناسبت روز جهانی تئاتر ۱۳۷۶

نام خانوادگی:

نام اثر ارسالی:

کد ویژه:

لطفاً در این قسمت چیزی ننویسید

تلفن تماس:

چاپ نشده چاپ نشده اجرا شده اجرا نشده

آدرس:

تحصیلات:

ماهنامه سینما تئاتر